

rici, sed laici. — Status monachorum ab Apostolorum tempore incepit, et nunquam intermissus fuit. — Venio ad alium ordinem religiosorum, qui monachi dicti sunt; hos enim ex institutione sua non fuisse clericos, sed laicos, constat ex Dionys., c. 6, de Eccles. hierarch., et in sequentibus latius ostendetur. Imo hinc sumi potest ratio hujus institutionis. Cum enim a principio nascentis Ecclesiae, vel omnes vel plures fideles viam perfectionis sequi inceperent, postea vero, crescente multitudine fidelium, non posset moraliter illa vitae communitas et paupertas in tota Ecclesia generaliter observari, coeperunt aliqui a communi fidelium vita segregari, et religiosam profiteri. Unde etiam intelligimus hunc vitae modum et statum tempore Apostolorum etiam incepisse, nunquamque in Ecclesia intermissum fuisse. Nam hujusmodi fuisse Alexandriae monasteria illa sub Marco instituta, quorum Philo meminit, ex Hieronymo, Eusebio et Cassiano, locis supra citatis, satis constat. Dionysium etiam, Apostolorum discipulum, de his facere sermonem in d. cap. 6 Eccles. hierarch., manifestum est, cum hos monachos ponat in ordine initiandorum. Chrys. etiam, lib. 3 contra Vitup. vit. monast.: *Apostoli* (inquit) *hujus vitae documenta dederunt*. Latius id habet Basil., in Constit. monast., c. 19 et 23. Hanc etiam traditionem egregie deducit Abbas Piamon., apud Cassian., collat. 18, c. 5: *Cœnobitarum* (inquit) *disciplina a tempore prædicationis Apostolicæ sumpsit exordium*, etc.; et infra: *Hi autem, quibus adhuc Apostolicus inerat fervor, ea, quæ ab Apostolis ob universum corpus Ecclesiae generaliter meminerant instituta, peculiariter ac separatim exercere coeperunt*. Bernard., in Apolog. ad Guilliel. Abbat, de monastico ordine loquitur, cum ait Apostolos sui ordinis institutores et inchoatores fuisse; et Concilium Meldense, c. 9, *sacrum* (inquit) *monasticum ordinem a Deo inspiratum, et ab Apostolis fundatum, a sanctissimis et nominatissimis Patribus ex-cultum*, etc.

10. Verum est hos Patres non accurate distinguere monasticum ordinem et clericalem, sed religiosum statum in genere ea voce appellare: nihilominus vero satis docent monasticum institutum, quod laicis etiam commune est, ab Apostolis ipsis duxisse originem. Denique Hieronymus et alii Patres supra citati idem sentiunt, præsertim Augustinus, in illo Ps. 132, tractans illa verba: *Quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum*, ait hanc

vocem primum audisse primos fideles, qui congregati in unum, Spiritus Sancti adventum expectarunt, et alii fideles, quorum erat cor unum, et anima una, non tantum illi soli: *Non enim, ait, usque ad illos tantum ipsa dilectio et unitas fratrum, venit enim et ad posteros ipsa charitatis exultatio, et votum Deo*; et infra: *Ex voce hujus Psalmi appellati sunt et monachi, neque vobis de ista voce insultent Catholici*.

11. *Nunquam defuerunt in Ecclesia monachi*. — Præterea si illorum temporum historiae consulantur, facile intelligetur hanc constitutionem nunquam omnino in Ecclesia cecidisse aut defuisse, sed continuata traditione ad nos manasse, nam per omnes fere ætates leguntur sancti monachi, et patres monachorum. Nam de primo seculo habemus jam institutionem Apostolorum, Marci institutionem et amplificationem, quam verosimile non est pro illo eodem seculo statim excoisisse. In secundo seculo¹, anno scilicet 163, Helenus Alexandriae insigne ac copiosum monasterium erexit, cui successit Nicodorus, et huic Eugenius, qui persecutione Gallieni sub Cornelio Pontifice passus est, circa annum Domini 255. Et ita habemus etiam in tertio seculo successionem monachorum. In quo etiam tertio seculo scripsit Hippolytus orationem de mundi consummatione, in qua inter alia ait: *Pastores fient quasi lupi, monachi expelet quæ sunt mundi*. Atque in eodem seculo coepit florere Antonius, qui non instituit, sed invenit jam multa monasteria, quæ postea perfecit. De illo etiam refert Athanasius, cum obiret, apud senem quemdam moratum, ab eoque susceptum, dum singulorum fratrum apud instar gratias hauriebat, et ab eis universis puro diligebatur affectu, etc. Jam vero de quarto seculo et deinceps res adeo nota est, ut neque hæretici illam negare audeant, quamvis obscurare cupiant, ut sequenti capite videbimus. Itaque prope illa tempora innumerati fuerunt in Oriente monachorum Patres; Amon enim in Nitria magnam copiam monachorum congregavit, quem postea Athanasius vidit euntem in cœlum, ut Athanasius refert in vita Antonii; ipse vero Antonius in Alexandria plures etiam sub se monachos instituit. Euty-chianus in Pi..., Palæmon in Thebaide, Hilarion, Athenagoras, Chariton, et alii innumerati. Quibus postea successit Basilius, qui monasticum institutum ad meliorem formam

¹ Vide Surium.

reduxit. In Occidente vero Martinus monasterium octoginta monachorum ædificavit, cum quibus sanctissime vixit. Augustinus regulam monachorum instituit et scripsit; postea Benedictus aliam instituit regulam et religionem monasticam, quæ usque ad nostra tempora illustrissima in Ecclesia fuit, posteaque aliæ successerunt. Constat ergo statum hunc cum Ecclesia coepisse, perpetuoque perseverasse.

12. *Moniales sub monachis comprehenduntur*. — *Illarum status ab Apostolorum tempore incepit*. — Denique sub monachis comprehendere possumus moniales, quæ idem genus contemplativæ ac cœnobiticæ vitæ profitentur, quarum institutum antiquissimum etiam ac perpetuum in Ecclesia fuisse, facile ex his intelligi potest, quibus supra ostendimus virgines sacras ac velatas a temporibus Apostolorum in Ecclesia fuisse; nam Matthæus Iphigeniam, Paulus Teclam, et Petrus Petronillam virgines consecrarunt. De Marta etiam legimus Massiliæ collegium virginum congregasse, cum quibus usque ad mortem sanctissime vixit. Theophila, prope annum 300, Nicomediæ multa virginum regebat monasteria¹, eodemque fere tempore in Hispania floruisse sanctimonialium virginum statum ex Elibertino Concil., c. 13 et 27, colligimus. Testimonia denique antiquorum Patrum, tam de sacris virginibus quam de monachis frequentissima sunt, ex quibus multa in superioribus adduximus, et afferemus in sequenti capite. Omnes tamen de hoc statu loquuntur ut de re antiqua, etiamsi ipsi antiquissimi sint, et prope Apostolorum tempora. Ita ergo satis constat religiosum statum a Christo Domino institutum et creatum fuisse, et per Apostolos propagatum, atque ita per Patrum traditionem, nunquamque intermissam successionem ad nos usque pervenisse.

CAPUT IV.

UTRUM RELIGIOSUS STATUS IN ECCLESIE EXORDIO EJUSDEM RATIONIS FUERIT CUM ILLO QUI NUNC EST.

1. *Status religiosus dupliciter considerari potest*. — Religiosus status considerari potest, vel secundum se, vel prout applicatus ad talem regulam, vel institutum, cum his vel illis circumstantiis; illud prius vocare possumus

¹ Vide Surium.

substantiam hujus status; totum hoc posterius etiamsi videatur comprehendere varias differentias religionum, quæ veluti specie diversæ reputantur, accidentale est respectu status religiosi. De his ergo quæ accidentaria sunt, si in particulari sumantur, nulla est quæstio, quia manifestum est pro temporum varietate esse mutata, et non omnes religionis modos esse æque antiquos; cum enim illi ab hominibus inventi sint, mutationem accipiunt, et ob hanc præcipue causam, ut supra dicebamus, Ecclesiae approbatio in religionibus constituendis necessaria est, quia in eis non nuda substantia religiosi status sumitur, sed cum variis circumstantiis et accidentibus, de quorum convenientia vel probitate oportet per publicam approbationem constare. Igitur de duobus potest moveri quæstio: unum est circa substantiam religiosi status; aliud est circa cæremonias vel circumstantias generatim sumptas, ut sunt singularis habitus, distinctus ab habitu aliorum fidelium, diversitas in victu, separatio in habitatione, modus proprius conversationis, hæc vel illa exercitia, et similia. In utroque autem est controversia cum hæreticis hujus temporis, qui non solum negant monachos aut religiosos fuisse in Ecclesia primitiva, verum etiam aiunt eos, qui olim fuerunt, saltem a temporibus Antonii, Basilii, etc., nihil habuisse commune cum his religiosiis et monachis, qui nunc sunt; ita refert Bellarm., lib. 2 de Monach., c. 5, ex Philippo Melanct., in Apolog. pro Confess. August., a. 7, et Calvin., l. 4 Instit., c. 13, § 10. Contra hos ergo duo a nobis ostendenda sunt, scilicet, substantiam, et generales monachorum ritus in antiquissimis monachis fuisse.

2. *Prima conclusio: status religiosus, quoad substantiam et essentiam, ejusdem rationis fuit semper in Ecclesia*. — Dico ergo primo statum religiosum quoad substantiam et essentiam ejusdem rationis fuisse semper in Ecclesia. Hæc assertio certa est apud omnes Catholicos. Et probatur primo ratione generali, quæ ex dictis concluditur. Nam religiosus status quoad suam substantiam et essentiam ex jure divino ducit originem, nam ab ipsomet Christo institutus est; sed illa quæ sunt juris divini immutabilia sunt, et eadem apud omnes; ergo. Secundo confirmatur ac declaratur; nam si status religiosus, qui nunc est, quique antea fuit, est substantialiter diversus, vel uterque est a Christo institutus, vel alter tantum: primum dici non potest, quia ex divina Scriptura non habemus a Christo Domi-

no, nisi unum modum quærendi perfectionis viam, scilicet per sui abnegationem, seculi et temporalium bonorum abrenuntiationem, et castitatis observationem; neque etiam ex traditione Patrum aliam Christi doctrinam vel institutionem elicere possumus; ergo dici non potest Christum ipsum instituisse varios religionis modos, quoad substantiam. Præterquam quod neque explicari potest quales illi sint, vel in quo differant ex vi institutionis Christi, nec cur unus illorum magis inceperit ac fuerit in antiquis fidelibus, quam alius. Si autem dicatur alterum tantum statum religionis fuisse a Christo institutum, et illum excidisse, posteaque alium inventum esse ab hominibus in substantia diversum, duo plane absurda in tali assertione continentur: unum est, aliquam Christi institutionem ad Ecclesiæ perfectionem maxime pertinentem, et prorsus excidisse et periisse, quod est contra Ecclesiæ institutionem, et integritatem ac puritatem doctrinæ ejus. Aliud est religiosum institutum, quod nunc est in Ecclesia, esse pure humanum inventum, et non a Christo Domino; oppositum enim hujus demonstratum est in superioribus. Nam, considerando Christi doctrinam de hoc statu, et conferendo illam cum hoc statu religioso, qui nunc est in Ecclesia, invenimus quod Christus Dominus docuit, hic observari; ergo.

3. *Probatur tertio a priori.* — *Tria observanda, et distinguenda in hoc statu.* — Atque hinc sumitur tertia ratio a priori, quia status religiosus substantialiter est in hoc, quod sit quædam vivendi ratio, in qua homo se totum divino servitio consecrat, profitendo illa tria magna consilia paupertatis, castitatis et obedientiæ; sed talis fuit status religiosus primitivæ Ecclesiæ, et qui nunc est; ergo sunt ejusdem rationis quoad substantiam et essentiam. Major demonstrata est in superioribus. Minor quoad posteriorem partem usu ipso et experientia constabit, et late illam tractabimus in sequentibus, explicando religiosam professionem, et singula vota quæ in illa fiunt. Quoad alteram vero partem, magna ex parte probata est a nobis, in his quæ de votis paupertatis, castitatis et obedientiæ in genere diximus; multa etiam afferemus infra, lib. 6, c. 1, ubi ostendemus professionem religiosam antiquissimam esse in Ecclesia. Ut autem hic breviter confirmetur, adverte tria posse in hoc statu distingui, scilicet, observantia illorum trium consiliorum, cum omnibus quæ illis annexa sunt, obligatio et dedicatio ad

illa, modus obligationis, quod, scilicet, sit per vota solemnia vel simplicia.

4. *Primum et secundum invenitur in antiquis Patribus commendatum, tertium non item.* — Ex his ergo tribus primum et secundum facile in Patribus antiquisveniuntur, tertium vero non item; ubicumque enim apud antiquos Patres sermo est de monachatu vel monachis, illa tria maxime commendantur, tanquam necessaria ut convenienter in suo statu vivant. Hoc videre licet in Basilio, in Regul. fus. disp., in 5 de Constit., in 8 et 9 de Paupertate, in 41 de Obedientia, et in Præfatione ad Constit. monast., recte de omnibus tribus, et passim in suis Apothecis. August. in sua Regula eadem servanda docet, et servari solita a cœnobitis refert lib. 1 de Morib. Ecclesiæ, c. 31. Benedictus etiam in suis Regulis eadem commendat. Cassianus, lib. 4 de Instit. renun., late de obedientia et paupertate, lib. 6 de castitate. Ac denique omnes qui de monachali vita scripserunt, in observantia horum trium consiliorum illam maxime constituunt. Obligatio ad hæc tria servanda in antiquis etiam monachis non deficit, quod latius ostendemus infra disputantes de religiosa professione, quam semper fuisse in usu ibi probabimus; de ratione autem veræ professionis est, ut obligationem inducat. Et ideo hic unum tantum vel alium locum commemorabo. Optima sunt verba Augustini in Psal. 75: *Vota mea Domino reddam: Nemo (inquit) positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neque enim soli, qui sunt ad monasterium, perventuri sunt ad regnum celorum, et illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent; respondetur enim ei: Sed illi non coverunt, tu voristi, tu retro respexisti.* Basil., in Constit. Monast., c. 22, ait religionem facere pactum cum Spiritu Sancto, quod non potest rescindi sine magno crimine, dolore et scandalo; et cap. 34, significat, qui hoc pactum violat, et in ea transgressione perseverat obstinate, vitandum esse ut excommunicatum et pertinacem in malo. Benedictus, in Regula, c. 58, damnandum fore ait religiosum apostatam ab eo quem contemptui habuit. Hieronymus, epist. 1, ad Heliodor.: *Non tibi licet de tuis quidquam habere, etc.*; et eodem modo loquuntur reliqui omnes.

5. *Traditio in manibus prælati etiam fuit in antiquis religiosis.* — Atque hæc duo nobis sufficiunt ad confirmationem assertionis positæ, nam in superioribus ostendimus, in his consistere substantiam religionis. Quia vero

etiam diximus de ratione religiosi status esse traditionem, quam de seipso religiosus facit Deo in manibus prælati, hanc etiam olim non defuisse in antiquis religiosis ex verbis Basilio intelligi potest, in Regula 14, ex fus. disp., ubi sic ait: *Etenim qui seipsum Deo semel donavit, hic si ad aliud vitæ genus transierit, sacrilegii scelere obstringitur*; multa que alia referemus infra disputando de professione religiosa. Et ex modo quo olim consecrabantur virgines Deo, constat eandem traditionem intervenisse, quæ nunc fit; et ideo consecrari dicebantur, et Christo desponsari, ut in superioribus tractando de voto virginitalis late diximus. Unde est illud Hieronymi ad Demetriad. epist.: *Ex eo tempore quo virginitali perpetuæ consecrata es, tua, non tua sunt, etc.* Religiosus ergo status quoad substantiam idem semper fuit in Ecclesia ab exordio ejus usque nunc. Neque contra veritatem hanc afferunt hæretici objectionem alicujus momenti, cui satisfacere necessarium sit.

6. *Secunda conclusio: in cæremoniis seu ritibus religiosis, saltem in genere sumptis, magna est convenientia inter religiosos primitivæ et præsentis Ecclesiæ.* — Secundo dicendum est: etiam in cæremoniis, seu ritibus religiosi saltem in genere, seu in communi sumptis, magna invenitur convenientia inter religiosos primitivæ et præsentis Ecclesiæ, quæ sunt habitus, communis habitatio, exercitia et actiones, modusque sanctæ conversationis eorum. De habitu, quod spectat ad feminas, constat sacras virgines olim speciali habitu ab aliis distincto usas fuisse, ex Concilio Carthaginensi IV, capite ultimo, et ex his quæ de velatis virginibus in superioribus diximus; quantum ad viros spectat, cum dixerimus a temporibus Apostolorum fuisse et clericos religiosos et monachos, de clericis non constat nobis habuisse habitum specialem, sed verosimile est usos fuisse honesto habitu clericorum, quod fere etiam nunc observare conspicimus. De monachis vero constat ex Dionys., d. c. 6, de Eccles. hierarch., mutationem habitus fieri solitam in professione religionis: *Ubi vero (inquit) ille ita omnia promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos, tondet, exutumque veste omni, aliam induit, etc.* Idem constat ex Regul. 22, ex fus. disput., ubi inter alia ait: *Ejusmodi a nobis vestimenti cœcogitandum est genus, quo ad omnia uti commode possimus, ut, scilicet, eo amicti, et diurnæ pariter honestati et nocturnæ etiam necessitati faciamus satis. Ex quo qui-*

dem illud continget, ut communem omnium nostrum inter nos in vestimento ornatum esse, et veluti insignem quamdam ac peculiarem ex ipso amictu homini Christo impressam notam. Et rationem illam affert, ob quam deceat monachos speciali habitu uti, et in fine eandem dicit esse rationem in calceamentis. Benedictus etiam, in Regul. 56, nominat cucullas, scapularium, etc.; et cap. 58, statuit ut post professionem factam exuatur conversus propriis vestibus, et habitu monasterii induatur. Hunc vero habitum et cucullam, ac cæteras partes ejus, late describit Cassianus, toto lib. 1 de Instit. renun.; Nilus in Asectico, et attingit Epiphanius, in Compendiaria doctrina; Chrysost., homil. 69 in 21 Matth.; Nicephorus, lib. 9 Histor., capit. 19; Hieronymus, epist. 8 ad Demetriad., de Custodia Virginia, ubi etiam plura de vestibus sacrarum Virginum, et epist. 4, cap. 22, et sæpe alias. Et ex Concilio Carthag. VI, cap. ultim., constat sacras virgines diverso habitu ab aliis uti fuisse solitas; de quo plura supra adduximus in lib. de Voto castitatis.

7. *In habitu monachorum considerandæ conditiones morales et mysticæ, seu significantivæ.* — Possunt autem, quod notandum est, in hoc monachorum habitu considerari quædam conditiones veluti substantiales seu morales, aliæ mysticæ seu significantivæ; in prioribus, quæ maxime ad rem pertinent, semper fuit inter religiosos quædam convenientia, licet in posterioribus fuerit diversitas. Morales conditiones appello, quæ ad decentiam et honestatem spectant, et religionem redoleant. Hujusmodi sunt vestis simplicitas et honestas, quæ totum hominem modestissime tegat, quod etiam Christiani omnes in principio Ecclesiæ servabant, pallio, seu togata veste simpliciter utentes, ut sumitur ex Tertulliano, lib. de Pallio, ubi Pamel. aliqua notat. Deinde vestis utilitas, quæ paupertatem redoleat, quam omnes monachi semper observarunt, unde est illud Hieronymi, epist. 23 ad Marcelam: *Nos quia serica veste non utimur, monachi judicamur.* Et quamvis non defuerint qui hoc in monachis reprehenderint, ut videre licet in D. Thom. 2. 2, q. 187, art. ult., et Opusc. 19, c. 8, tamen sine fundamento locuti sunt, ut ipse ibi convincit, et antiquissima decreta declararunt: *A primis enim temporibus (dicitur in septima Synodo, cap. 16, et refertur c. 1, 2, q. 4) omnis sacratus vir cum mediocri et rili vestitu versabatur; unde ibidem statuitur: Si inventi fuerint deridentes*

eos, qui vilibus et religiosis vestibus amicti sunt, per epitimium corrigantur, id est, per suspensionem quamdam. Unde in Concilio Gangr., cap. ult., dicitur, *vestium utilitatem propter corporis tantum curam laudamus*. In hac tamen utilitate moderatio quaedam adhibita semper fuit, ut ex citatis verbis septimæ Synodi intelligere licet, quia pertinet ad decentiam ecclesiarum personarum, præsertim earum quæ aut ministeria sacra tractare, aut cum aliis proximis propter eorum salutem conversari debent. Et hac ratione, in Concilio Aquisgran., cap. 124, canonicis regularibus præcipitur, ut in vestitu mediocritatem teneant. Et ob eandem causam statuunt Concilia, ut clerici non sint pannosi, nec laecri, ne apud laicos contemptibiles fiant. Unde Concilium Gangren., capit. ultim.: *Parsimoniam cum veste humili non reprobamus; dissolutos autem et fractos in vestibus incessus non recipimus, et domum Dei honoramus*, cap. *Parsimoniam*, d. 41, ut patet in Concilio Senonensi, 2 part., cap. 24, et Colon., p. 5, c. 26. Et hinc etiam ortum est, ut Martinus V, in Constit. Minorum, cap. 2, eos admonerit, ut vestes non sint adeo viles et grossæ, ut videntes eas ad terrorem, horrorem et derisum inducant. Denique ad has condiciones habitus spectat ejus munditia; nam, ut Bernardus dicere solitus erat, tunica sordibus obsoleta, testis est desidie atque socordie; unde Hieronymus, epist. 2: *Ornatus et sordes pari modo fugienda sunt*, quia, ut Plutarch. dixit, vestis sordida odiosum hominem reddit.

8. *Mysticæ condiciones sunt, quæ ad aliquid significandum usurpantur, ut sunt color, aut figura habitus.* — Hæc ergo in omnibus religionibus semper commendata sunt, ut videre licet in Basilio, regula 22, ex fus. disput.; August., Bened., in suis Regulis. Mysticæ vero condiciones appello, quæ ad aliquid significandum usurpatæ sunt, ad quod maxime spectat color aut figura habitus monastici, de qua re aliquid Dionys., d. cap. 6; Cassian., lib. 1 de Instit. renun. De habitu vero monialium attinguntur a Hieron., epist. 23, et in his fuit aliqua diversitas, et nunc etiam est, sed hæc cum sit valde accidentaria, non multum refert. Per eam tamen inter alia, ut Basilius supra dicit, præcipue intentum est ut unius congregationis et instituti homines ex ipso habitu statim cognoscantur, eamque ob rem seculares, qui habitu monachali induuntur, graviter reprehenduntur in Authent. de Sanctissimis Episcop., § ult., collat. 9; et e contra

monachi, qui sine suo, in alieno habitu incedunt, ut patet d. 41. per totam, et in universum de clericis, cap. *Clerici*, de Vita et honest. cler.; Clem. 2, eod. tit.; Triden., sess. 14, cap. 6, de Reform. Ex his etiam constat consuetum esse antiquissimum monachis uti capitis tonsura, ut patet ex Dionysio, supra; Epiphani., hæres. 80; et Augustino, de opere Monach., cap. ult., de qua re tota erudite disputat Bellar., d. lib. 2 de Monach., cap. 40, ubi refellit hæreticos contra monasticum habitum et tonsuram disputantes; sed eos omitto, quod nihil difficultatis afferunt.

9. *De communi monachorum habitatione et monasteriis frequens est sermo apud Patres.* — *Monachi olim dupliciter occupabantur, vel in divino officio canendo, vel in labore et operibus manuum, ex quibus magna ex parte vivebant.* — Alia tria quæ proposuimus, notissima etiam sunt in Sanctis Patribus; nam de communi eorum habitatione et monasteriis frequens est mentio. Nam, licet fuerint varia monachorum genera, ut infra proprio libro videbimus, et attingit Hieronymus, epist. 22, ad fin.; Basil., Reg. 7, ex fus. disput.; Bened., in sua Regul., cap. 4; semper tamen fuerunt monachorum monasteria a cæteris separata, in quibus sub obedientia unius prælati degebant. Horum a tempore Marci in Alexandria meminit Philo, libro de Vita Contempl., ut supra ostensum est. Maxime vero ad formam redacti sunt a tempore Basili, qui eorum usum vivendi maxime commendat, serm. 1 de Instit. mon., et Reg. 6, ex fus. disput., de hac habitatione, et cur separata esse debeat, late disserens. De eisdem late etiam Cassian., lib. 4 de Inst. renun., a princ.; Hieron., Epiphani. et alii Patres. Est autem notanda differentia inter clericorum et monachorum monasteria, nam monachi extra urbem et separatim habitare solebant; clerici in urbibus et in domibus Episcoporum, ut constat ex Augustino, duobus sermonibus de Communi vit. Cler., et aliis supra citatis. Quæ diversitas erat accommodata finibus talium institutionum, nam monachi ad vitam solitariam et contemplativam congregabantur; clerici vero ad ministeria sacra publice peragenda, et ad juvandos Episcopos in talibus ministeriis. Illa autem monachorum ex parte nunc durat, in his præcipue qui proprie monachalium ordinum dicuntur. Alii vero, quia plus jam de vita activa participant, quamvis in suis etiam monasteriis communiter vivant, non tamen extra urbes, sed in oppidis et urbibus commorantur, ut proximis melius inser-

vire possint. Eadem fere convenientia et diversitas in exercitiis et actionibus perspicui potest. Olim enim monachis duplex præcipua erat occupatio, una in divino officio canendo, ut constat ex Basilio, Augustino, Benedicto, et omnibus; alia in operibus manuum, ex quibus magna ex parte vivebant, ut videre licet in Basilio, Regul. 37, ex fus. disp. cum sequentibus; Cassian., lib. 10, præsertim a cap. 8; Benedict., in Reg., cap. 48. Unde constat plurimum errasse hæreticos dicentes non licere monachis ex operibus manuum suarum vivere, et ad hoc laborare. Hoc enim nec per se malum est, nec prohibitum; nam potius id aliquando consulit Paul., ad Ephes., cap. 4, ad Thessal. 4, et Actor. 20, se ita fecisse affirmat: de qua re plura apud Augustinum, toto lib. 6, de Opere monach., et lib. 2 Retr., cap. 22; Epiphani., hæres. 80; Bellarm., lib. 2 de Monach., cap. 41.

10. *Prius exercitium adhuc perseverat, non ita secundum, præcipue in monasteriis virorum.* — *Modus salutandi dicendo: Deo gratias, est antiquissimus.* — Prius ergo exercitium psalmodiæ, generatim loquendo, ab omnibus monachis retentum est; cur autem Societas se hoc munere excusaverit, infra suo loco dicemus, ubi de hoc exercitio plura dicemus, præter ea quæ de horis canonicis supra suo loco generatim tradita sunt. Alia vero pars de opere manuum fere est mutata in religionibus, præcipue virorum; olim enim non erant clerici, nec litteris vacabant ordinarie; nunc vero majori ex parte clerici sunt de facto, etiam si eorum institutum per se id non postulat; vacant etiam litteris, et aliquibus actionibus erga proximos, et ideo operibus manuum vacare non possunt, aliundeque aluntur, ut infra videbimus de paupertate disputantes. Hæc autem diversitas etiam est accidentaria, et non mutat honestatem et sanctitatem talis status, nam omnia

hæc exercitia sancta sunt, et bona, et pro diversitate temporum vel finium possunt mutari. Quanquam Augustinus, lib. de Mor. Eccles., cap. 31, etiam de antiquis monachis ait: *In communem vilam castissimam sanctissimamque congregati, simul ætatem agunt, viventes in orationibus, lectionibus, et disputationibus*: infra vero addit: *Operantur manibus, quibus et corpus pasci possit, et a Deo mens impediri non possit*. Atque ibidem refert similia de monasteriis feminarum, et operibus manuum, quibus alebantur. De quibus etiam meminit Ambrosius ad Virgin.; Cass., cap. 7; et latius Hieron., locis citatis. Denique quoad modum conversationis, præter ea quæ ex iisdem Patribus sumi possunt, solum adnotabo ex Augustino, initio Enarrationis in Psalm. 132, etiam modum salutandi, dicendo: *Deo gratias*, fuisse antiquissimum, et ab hæreticis quibusdam etiam illo tempore reprehensum: *Hi (inquit) insultare nobis audent, quia fratres cum vident homines, dicunt: Deo gratias; quibus ipse respondet: Qui dicit: Deo gratias, gratias agit Deo; vide si non debet frater gratias Deo agere, quando videt fratrem suum? Non enim non est locus gratulationis, quando se invicem vident, qui habitant in Christo*. Ex quibus verbis plane quisque colligere potest, quanta fuerit similitudo antiquarum religionum cum nostris in effectu, in charitate, in nomine, in salutatione. An vero in aliis effectibus fuerit, dicemus in sequentibus, agentes de singulis votis, et aliis rebus particularibus religionum. Quomodo autem in antiquis religionibus fuerit sufficiens Ecclesie approbatio, ex dictis in libro præcedenti, cap. ult., sufficienter intelligi potest, et infra declarabimus sub quorum prælatorum obedientia tunc viverent religiosi, et quando inceperit eorum exemptio, et ideo de origine hujus status hæc sufficiunt.